

Salmonellautbrott i värphönsbesättningar

1. Inledning

Vid utbrott av salmonella i värphönsbesättningar finns risk att salmonellasmittade ägg levereras till konsumenterna. Företagaren har huvudansvaret för att hindra smittspridning men myndigheterna ansvarar för att kontrollera att äggproducenter och äggpackerier, foderproducenter och alla andra som berörs i handeln med produkter och ägg företar de åtgärder som man anser tillräckliga för att förhindra spridande av smitta så att konsumenter i slutändan inte drabbas och blir sjuka av äggen. Myndighetsansvaret för producentledet har Länsstyrelsen (Lst) och Jordbruksverket (SJV) och för äggpackerier och bearbetningsanläggningar Livsmedelsverket (SLV). Kommunerna har tillsynsansvaret för storhushållsanläggningar, lager, butiker och transportörer.

Syftet med denna instruktion är att förtydliga ansvarsfördelningen mellan SLV och SJV vid salmonellautbrott och vilka överväganden som bör göras.

Vem som ansvarar för att genomföra nödvändiga myndighetsbeslut är inte minst viktigt vid kommunikering med media när utbrottet blir känt.

2. Lagstiftning

För salmonella i livsmedel finns bestämmelser i livsmedelslagen (2006:804). Bestämmelser om kontrollmyndigheters åtgärder vid bristande efterlevnad av livsmedelslagstiftningen finns i förordning (EG) nr 882/2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd. Enligt Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1999:101) om zoonotiska sjukdomar omfattas salmonella av zoonoslagen (1999:658). I 5 § zoonoslagen och 3 § zoonosförordningen (1999:660), finns bestämmelser om att Jordbruksverket får fatta beslut om spärr avseende fastighet eller del av fastighet.

Andra aktuella regler är Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2004:2) om bekämpande av salmonella hos djur och Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1999:104) om ersättning på grund av beslut med stöd av zoonoslagen och om obligatorisk salmonellakontroll av fjäderfän (SJVFS 2007:19).

3. Salmonellakontroll

Den obligatoriska salmonellakontrollen av fjäderfä innebär bl.a. att ägare till värphönsbesättningar som säljer ägg annat än till enskild eller har fler än 200 värphöns ska ta ut träck- eller sockprover var 15:e vecka i varje flock.

Av dessa prov ska ett prov/år tas av Jordbruksverket utsedd veterinär, s.k. officiell provtagning.

Styrande dokument LSDok LK	Utarbetad av: LK/SU/POEL Ersätter: Salmonellautbrott i värphönsbesättningar 2010-11-15	Gäller fr.o.m: 2017-10-16/ Dokumenttyp: Instruktion Kvalitetsgranskad av: HEGY	Sid 1 (7)
-----------------------------------	---	--	-----------

4. Myndighetens befogenheter

4.1. Spärr av lokal

Ett hönshus/fastighet med en konstaterat salmonellasmittad värphönsflock kan enligt 5 § zoonoslagen jämte 3§ zoonosförordningen spärras av SJV, alternativt den myndighet som SJV överlämnar rätten till att fatta beslut av aktuellt slag eller i enskilda fall veterinär som myndigheten överlåtit denna rätt till. Ett beslut meddelas företagaren som innebär att fortsatt leverans av produkter stoppas i avvaktan på ytterligare utredning som syftar till att förebygga eller bekämpa salmonellan. Ofta innebär det bl.a. att hönsflocken avlivas så fort detta är möjligt och lokaler och utrustning görs rena. Av beslutet bör det framgå vilka delar av fastigheten som ingår i beslutet och om det finns skäl att misstänka att andra ägg än från den smittade besättningen kan vara smittade. Det sistnämnda gäller framförallt om det finns olika separata hönshus på fastigheten eller om det också finns ett äggpackeri som även hanterar ägg från andra producenter. I sådana fall bör SJV samråda med SLV före beslut om spärr, så att osmittade ägg kan hanteras separat eller omdirigeras till annat packeri.

4.2. Saluförbud

Äggpackeriet är ansvarigt för att återkalla eller dra tillbaka äggpartier med misstänkt salmonellasmitta, detta följer av bl.a. artikel 19 i förordning (EG) nr 178/2004. Exempel på partier som kan misstänkas vara smittade är sådana partier ägg som hunnit levererats ut från producenten mellan provtagningsdatumet och datum för beslut om spärr eller partier ägg som av andra skäl kan misstänkas ha orsakat sjukdom. Om livsmedelsföretagaren inte frivilligt genomför tillräckliga åtgärder mot ett misstänkt parti kan SLV enligt art. 54 i förordning (EG) nr 882/2004, besluta om saluförbud, eller andra åtgärder med motsvarande effekt som förhindrar att ägg levereras som skalägg klass A till detaljhandeln från den smittade flocken.

Har människor blivit sjuka av ägg från den aktuella värphönsflocken, bör saluförbud läggas på de ägg i packeri och efterföljande led som gått ut från flocken redan före ett eventuellt spärrbeslut. I detaljhandelsleden ansvarar kommunerna för att ett beslut om saluförbud fattas och meddelas. Om äggen befaras spridits till andra länder ska uppgifter om partiet meddelas via RASFF-systemet. Om äggen endast spridits nationellt informeras myndigheter, med början 1 jan 2018, med ett nationellt RASFF meddelande.

Ägg som omfattas av ett saluförbud vilket beslutats med anledning av att salmonella har påträffats i en besättning, får efter anvisningar från myndigheten användas till livsmedel under förutsättning att de värmebehandlas/pastöriseras vid en godkänd anläggning. Förordning (EG) nr 853/2004 ställer inga krav på frihet från salmonella i råvaror till äggprodukter. De färdiga äggprodukterna måste dock uppfylla relevanta mikrobiologiska kriterier enligt förordning (EG) nr 2073/2005, vilket innebär att 5 prover ska visa fritt från *Salmonella* spp. i 25 g produkt. Livsmedelsföretagaren ska kunna i efterhand visa att äggen antingen värmebehandlats/pastöriserats i en godkänd anläggning eller skickats till

Styrande dokument LSDok LK	Utarbetad av: LK/SU/POEL Ersätter: Salmonellautbrott i värphönsbesättningar 2010-11-15	Gäller fr.o.m: 2017-10-24/ Dokumenttyp: Instruktion Kvalitetsgranskad av: HEGY	Sid 2 (7)
---------------------------------------	--	--	-----------

annan industri än livsmedelsindustri eller destruerats. Dokumentationen kan vara i form av ett destruktionskvitto eller avräkningsnota för pastöriserade ägg. Se vidare punkt 3 i Checklista för ärendehantering på nästa sida.

Äggpackerier som köpt ägg från den salmonelladrabbade flocken och därmed lidit ekonomisk skada, får inte direkt ersättning av staten. De får i första hand kräva ekonomisk kompensation hos den drabbade producenten som i sin tur söker ersättning för sina kostnader hos Kammarkollegiet.

Checklista för ärendehantering

A. Smitta har konstaterats genom provtagning

1. SJV informerar SLV (LK-ärenden eller samordnare för kontrollen av äggpackerier) om smitta konstateras i foderfabrik som levererar foder till värphönsflockar eller om bakterier påvisas vid provtagning i hönsflockar.
2. SLV tar reda på, i dialog med SJV (Enheten för häst, fjäderfä och vilt) och äggproducenten:
 - a. hur salmonellasmittan har upptäckts,
 - b. vilken salmonella serotyp det handlar om,
 - c. hur spärrbeslutet ser ut, vad den täcker,
 - d. om ägg gått ut till äggpackeri och konsument och i så fall vart,
 - e. om det finns ett eget packeri vid anläggningen,
 - f. om det egna packeriet köper in ägg från andra producenter, och var och hur dessa ägg hanteras och lagras.
3. Om det behövs av livsmedelssäkerhetsskäl beslutar SLV om saluförbud för kvarvarande partier ägg i packeriledet och efterföljande led dvs. andra packerier och bearbetningsanläggningar som kontrolleras av SLV (se exempel på beslut om saluförbud nedan). Har äggen distribuerats till andra led som detaljhandeln kontaktar SLV kommunen genom ett nationellt RASFF meddelande.
 - a) I regel spärras alla ägg av SJV som finns på en producentanläggning så snart laboratoriet rapporterar ett positivt analysvar avseende salmonellaförekomst i flocken. De ägg som levererats ut före provtagningsdatum bedöms generellt som att de utgör en låg smittrisk. De bör därför i normalfallet inte omfattas av några åtgärder. De packerier som har tagit emot ägg från den aktuella hönsflocken (hönshuset) som värpts mellan provtagningsdatumet och datumet för ett positivt analysvar ska dra tillbaka äggen från marknaden. En sådan åtgärd bör vara

Styrande dokument LSDok LK	Utarbetad av: LK/SU/POEL Ersätter: Salmonellautbrott i värphönsbesättningar 2010-11-15	Gäller fr.o.m: 2017-10-24/ Dokumenttyp: Instruktion Kvalitetsgranskad av: HEGY	Sid 3 (7)
---------------------------------------	--	--	-----------

inkluderad i varje packeris HACCP-plan och är också det som framgår av branschens generiska HACCP-plan för äggpackerier.

- b) Om serotypningen av salmonellan ger besked om förekomst av någon av de allvarligare serotyperna (*S. Enteritidis* och *Typhimurium*) som genom sin förmåga att infektera hönans reproduktiva organ (*Enteritidis*) eller ta sig genom äggskalet (*Typhimurium*) kan inneslutas i äggen, bör bedömningen bli att ägg, både före och efter provtagningsdatum behöver dras tillbaka från marknaden och/eller återkallas från konsumentledet.
4. SLV meddelar ansvarig på äggpackeriet om hur ägg som levererats ut innan spärren och eventuellt återkallade ägg bör hanteras, se p 3a och b. Om det bedöms nödvändigt fattas beslut om saluförbud. Äggen får användas till livsmedel under förutsättning att de processas till pastöriserade äggprodukter och andra produkter än livsmedel. De kan också destrueras vilket ska ske i en godkänd avfallsanläggning. Bevis på att företaget genomfört åtgärder mot osäkra partier bör kontrolleras genom t.ex. avräkningsnotor för pastöriserade ägg eller destruktionskvitton. Vilka åtgärder som vidtagits kommuniceras den person/myndighet som fattat beslut om spärren.
5. SJV eller annan delegerad person, efter samråd med SLV, fattar beslut med stöd av zoonoslagen och zoonosförordningen om hur äggen som finns på anläggningen som omfattas av spärren ska hanteras och informerar anläggningsansvarig. Ansvarsfördelningen är sådan att på en integrerad anläggning är det SJV som ansvarar för beslut avseende de delar av anläggningen som omfattas av spärren, medan SLV fattar beslut med stöd av livsmedelslagen, livsmedelsförordningen och tillämpliga EU förordningar, om de delar av produktionen som är undantagna från spärren, se exempel på beslut nedan. Samma krav på verifikat som i punkten 4.

B. Smitta har upptäckts genom sjukdomsutbrott hos människa

1. Smitta eller sjukdom rapporteras till SLV via smittskyddsläkare, kommuner, Folkhälsomyndigheten (FoHM) eller andra myndigheter och rapporteringssystem. SLV informerar i sin tur SJV om det finns någon indikation att smittan härrör från äggpackeri eller värphönsbesättning.
2. SLV, FoHM och Jordbruksverket eller annan myndighet utreder i samråd:
 - a. vilket packeri och vilken hönsbesättning smittan härrör från,
 - b. salmonella serotyp,
 - c. spridning av ägg från smittad besättning
3. Om det behövs ur livsmedelssäkerhetssynpunkt beslutar SLV om saluförbud för kvarvarande ägg i packeriledet. Har äggen spridits till den svenska detaljhandeln informeras kommunerna genom nationellt RASFF. De kommunala myndigheterna

Styrande dokument LSDok LK	Utarbetad av: LK/SU/POEL Ersätter: Salmonellautbrott i värphönsbesättningar 2010-11-15	Gäller fr.o.m: 2017-10-24/ Dokumenttyp: Instruktion Kvalitetsgranskad av: HEGY	Sid 4 (7)
---------------------------------------	--	--	-----------

får sedan fatta beslut om saluförbud (se exempel på beslut om saluförbud nedan). Jordbruksverket ansvarar för att utreda och spärra producenter.

4. SLV upplyser äggpackeriet hur återkallade ägg bör hanteras och tas om hand. Alternativt fattas beslut om saluförbud. Verifikat kan vara i form av avräkningsnota för pastöriserade ägg eller destruktionskvitto från ägg som skickats till en godkänd avfallsanläggning.

Styrande dokument LSDok LK	Utarbetad av: LK/SU/POEL Ersätter: Salmonellautbrott i värphönsbesättningar 2010-11-15	Gäller fr.o.m: 2017-10-24/ Dokumenttyp: Instruktion Kvalitetsgranskad av: HEGY	Sid 5 (7)
---------------------------------------	--	--	-----------

Förbud mot utsläppande på marknaden av ägg från

(producent)

Beslut

Livsmedelsverket förbjuder utsläppande på marknaden av oklassade eller klass A ägg avsedda för att säljas till detaljhandeln producerade av Partierna förvaras hos

(Ni skall senast inom veckor till Livsmedelsverket redovisa vilka åtgärder som Ni avser att vidta beträffande de aktuella partierna.)

Beslutet ska gälla omedelbart, även om det överklagas.

Bakgrund

Bakgrund, t.ex. vid obligatorisk provtagning den (datum) har salmonellabakterier påvisats i

(Företaget har den (datum) beslutat att återkalla de aktuella partierna från marknaden och har kontaktat sina kunder. Delar av partiet kan dock ha nått konsument. Äggen kan identifieras genom den särskiljande kod som finns stämplad på äggen, ZSEZZZ, och bäst före-datum på förpackningen.)

Förbudet utesluter inte att äggen får användas till livsmedel som ägg avsedda för äggproduktindustrin eller annan industri än för livsmedel som innebär att de pastöriseras så att eventuella smittoämnen förstörs.

Tillämplig lagstiftning

Enligt artikel 14 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 178/2002 av den 28 januari 2002 om allmänna principer och krav för livsmedelslagstiftning, om inrättande av Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet och om förfaranden i frågor som gäller livsmedelssäkerhet ska inte livsmedel släppas ut på marknaden om de inte är säkra.

Av artikel 54 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004 av den 29 april 2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd framgår att om den behöriga myndigheten konstaterar bristande efterlevnad, ska den vidta åtgärder för att se till att företagaren avhjälp situationen.

Enligt 33 § Livsmedelslagen (2006:804) får en myndighet bestämma att dess beslut ska gälla omedelbart även om det överklagas.

Styrande dokument LSDok LK	Utarbetad av: LK/SU/POEL Ersätter: Salmonellautbrott i värphönsbesättningar 2010-11-15	Gäller fr.o.m: 2017-10-24/ Dokumenttyp: Instruktion Kvalitetsgranskad av: HEGY	Sid 6 (7)
-----------------------------------	---	--	-----------

Skäl för beslut

(här kan det finnas olika skäl till att ett beslut fattas, t.ex. människor har blivit sjuka av äggen, salmonellabakterier av en mer allvarlig serotyp har påvisats i flocken vilket kan medföra att äggens innehåll anses osäkra, partier säkra ägg har sammanblandats med ägg som kan misstänkas vara osäkra etc.) Livsmedelsverket finner med stöd av artikel 14 i förordning (EG) nr 178/2002 och artikel 54 punkt 2 b i förordning (EG) nr 882/2004 att utsläppande på marknaden av ägg avsedda att säljas som klass A ägg i detaljhandeln från ska förbjudas.

Beslut i detta ärende har fattats av avdelningschefI den slutliga handläggningen har deltagit statsinspektör

Detta beslut kan överklagas, se bilaga.

Namn
Avdelningschef

Namn
Statsinspektör

Bilaga

Hur beslutet kan överklagas
Delgivningserkännande

För kännedom

Miljö- och hälsoskyddsnämnden, Länsstyrelsen/länsveterinär, Jordbruksverket,
Äggpackeri

Styrande dokument LSDok LK	Utarbetad av: LK/SU/POEL Ersätter: Salmonellautbrott i värphönsbesättningar 2010-11-15	Gäller fr.o.m: 2017-10-24/ Dokumenttyp: Instruktion Kvalitetsgranskad av: HEGY	Sid 7 (7)
---------------------------------------	--	--	-----------